

Vesnické mamičky

Etnologický pohled na mateřství v díle Gabriely Preissové

– Gabriela Maria Gańczarczyk –

Pro zpracování tématu literárních obrazů vesnických mamiček jsem zvolila dvě nejznámější díla Gabriely Preissové, a to *Gazdinu robu* (1889) a *Její pastorkyni* (1930) v jejich románové podobě. Mateřství v prózách Preissové má mnoho podob, z nichž část překračuje společenskou normu typickou pro společnost rurálního typu v druhé polovině 19. století, a tvoří tak pestré spektrum postojů vůči této otázce. Zvolený etnologický přístup má – skrze stručné nastínění faktorů determinujících místo jedince ve společnosti – za cíl odhalit, do jaké míry rozhodnutí jednotlivých postav byla podmíněna normami skupiny, ke které tyto postavy patřily.

Lze říci, že místo každého člověka ve společenské hierarchii a jeho modelové chování určovaly tyto základní faktory: pohlaví, společenské postavení rodiny, věk a příslušnost k určité sociální skupině. Prvním a základním faktorem bylo pohlaví, jež už od prvních chvil determinovalo další osudy jedince. Žena tak byla podřízena muži, který v lidové kultuře zaujímal přirozeně nadřazené postavení v rodině po vzoru Boha otce v katolické církvi. Rodina zase, jež podle Kate Millettové (1982) je hlavní institucí patriarchátu, odrážela řád, ve kterém otcovská moc

byla ekvivalentem mužské nadvlády ve společnosti. Zárukou správného fungování patriarchální společnosti byla zákonnost potomků, díky které reprodukce a socializace mladé generace probíhala v patřičném rámci. Velmi striktní pranýřování nemanželských dětí bylo výsledkem snahy o podřízení ženy a dítěte muži, čehož znatelným znakem bylo jejich převzetí otcova příjmení. V lidové kultuře byla navíc od ženy nej očekávanější pasivita vůči rozhodování o jejím osudu. Žena byla také od útlého dětství připravována na roli manželky a matky. Můžeme dokonce říci, že už primární socializace směřovala k tomu, aby dívka věděla v takto definované genderové roli svůj vysněný cíl a všechny případné odchylky považovala buď za přestupky vůči božskému právu nebo případně za boží trest (Millett 1982: 58–111). Druhým velmi důležitým faktorem bylo společenské postavení rodiny, z které dívka pocházela. Přestupky dcer a manželek sedláků, zejména těch majetnějších, byly posuzovány podle jiných, mnohem přísnějších kritérií než odchylky od vzorců chování u jejich chudých vrstevnic, podruhyň a služek. Čím vyšší bylo společenské postavení rodiny, tím přísnější byla kontrola nad ženami, jež k rodině patřily. Poslední významnou kategorií byl věk a příslušnost k určité společenské skupině. Mezi 6. a 9. rokem dívky přestávaly být považovány za děti a musely se zapojit do ženských prací. Do dospělosti byly pod přísnou kontrolou matek a učily se ženským pracím a také chování, které příslušelo ženám. Starší dívky se pak ocitaly ve skupině děvčat na vdávání. Byla to skupina s vlastní hierarchií a zvyky. Partner se hledal především mezi vrstevníky a dbalo se, aby budoucí manželé pocházeli ze stejně majetných rodin a jejich přínos do manželství byl rovný (Mędrzecki 1997: 72–76).

Pro ženu manželství znamenalo velmi důležitou změnu společenského postavení, protože se na jedné straně stala samostatnou hospodyní, a na straně druhé byla od tohoto okamžiku považována za dospělou ženu. Nejvyšší postavení ve skupině vdaných žen měly obvykle starší a majetnější ženy, které zaujímaly prestižní postavení v celé společnosti (a to nejen mezi ženami). Z názorů sdílených hospodyněmi, jež plnily roli strážkyň patriarchálního pořádku, pramenily také výroky považované za základ veřejného mínění, které bylo svérázným ochráncem mravů a morálky, jež spolu se zvyky a rituály tvořily společenskou konvenci (Mędrzecki 1990: 132–133). Proto také překážky na dívčí cestě k manželství byly považovány za tragédii a možnost jejich odstranění za šťastnou okolnost. Zábranou mohla být nemoc, chudoba (instituce manželství měla silně ekonomický ráz, takže dívka bez věna neměla šanci na úspěšné vdavky), špatná pověst, nemanželské

mateřství (částečným vysvobozením pro nešťastnou matku byla smrt dítěte) a za určitých okolností také konfese.

Řádná manželka se měla co nejrychleji (ale na druhé straně ne příliš rychle) stát matkou. Za normu se považovalo, že do roka po svatbě se manželům narodilo první dítě. Mateřství bylo ženskou povinností, v manželství nevyhnutelnou, a zároveň faktorem potvrzujícím feminitu ženy. V 19. století, následkem proměny ve vnímání dětství a pod vlivem teorií osvícenských myslitelů (především Rousseaua), přestalo být mateřství chápáno jakožto samozřejmost a začalo být považováno za hodnotu. Ze záležitosti instinktivní se stalo dovedností, jež si vyžadovala určité znalosti osvojované v procesu socializace (Badinter 1998: 180–182).

Ve střední Evropě byly první náznaky proměny modelu mateřství znatelné už v první polovině 19. století, ale vzor „nové matky“, navrhovaný Rousseauem teprve na konci tohoto století, byl natolik vžitý, že se proměnil v instituci mateřství, jež od začátku nesla silně ideologické příznaky. Institucionalizované mateřství se také stává důležitým předmětem jak vědecké, tak i literární reflexe. V českém prostředí jednou z prvních spisovatelek, jež ve své tvorbě navazovaly na toto téma, byla Gabriela Preissová.

Protagonistky obou jejích románů se ocitají na pokraji dvou světů – tradičního, kde nadřazenou kategorií je čest, jejíž ztráta způsobovala vyloučení ze společnosti (Frevort 1997: 279–375), což v lidové kultuře bylo trestem v jistém smyslu horším než smrt, a světa novodobého, který na bedra ženy-matky kladl primárně povinnosti vůči dítěti, s obětavostí a bezmeznou láskou v čele (Badinter 1998: 147–220). Preissovou na stránkách slováckých románů zajímá osud žen, jež se dostaly do rozporu se společenskými normami, a ženské hrdinky řádně plnící svůj úděl se vyskytují jen v pozadí. Každá ze tří protagonistek se vzepřela vůči mužské nadvládě a snažila se řídit vlastním míněním, což v žádném případě nezapadalo do společenských norem. Pro všechny je nejvíc signifikantní zkušeností mateřství, které je zároveň pro každou z protagonistek spojené s překročením tabu: Eva z *Gazdiny roby* opouští dceru pro milence, Jenůfa rodí nemanželské dítě a její nevládná a neplodná matka se dopouští vraždy dítěte.

Chudá krejčíčka Eva, zdá se, perfektně zapadá do společnosti, ve které žije. Je čestná a obětavá, a když se nemůže stát manželkou svého platonického milence, vdává se za nemilovaného muže stejné víry, jako je ona sama. Manželství je pro ni společenským povýšením, její manžel totiž patří k bohatším členům evangelické komunity a jeho hendikep

způsobuje, že se sňatek nepovažuje za nerovný. Zakázaná láska však stále trvá a Eva, svedena milencovým slibem svatby, s ním utíká. Nakonec se Eva ocitá v roli „letní manželky“, čili partnerky, s níž milenec hodlá žít v období letní pracovní sezony. Jediným čestným řešením se pro ni stává sebevražda. Je to cena za vzpouru vůči manželovi a společenským normám. Je až kuriózní skutečností, že právě sebevražda, jež je pro křesťany smrtelným hříchem, je v tomto případě zároveň jejich vykoupením a v očích spoluobčanů se jeví jako přetržení dědičného přenosu hříchů na Evinu dceru. Tedy čestná sebevražda byla v tomto případě projevem lásky k dceři, které tímto neřestná matka zachraňovala budoucnost a především čest do takové míry, do jaké to bylo ještě možné. Evin případný návrat domů by pro dceru znamenal trvalé znamení hanby a pověst dcery pokleslé ženy, což by mělo negativní dopad na celý její život.

Jiná byla situace protagonistek *Její pastorkyně*, kde mateřství žádné ze dvou hrdinek nezapadá do klasického modelu. Petrona Buryjovka, již se říkalo kostelníčka, není společností považována za matku v pravém slova smyslu. Je jen pouhou náhradnicí pro malou Jenůfu, které matka zemřela v šestinedělí. Z jejího vlastního manželství se dítě nenarodilo, což bylo vnímáno jako boží trest nebo alespoň boží znamení. Lidová kultura byla v tomto ohledu velmi krutá. Taková manželství byla považována za nepožehnaná a lidé se jim často vysmívali. Ženy nejčastěji sahaly po magických prostředcích, které jim měly zajistit plodnost, například po nápojích a odvarech z bylin. Často navíc vykonávaly zvláštní rituály. A pokud ani tyto úkony nepomáhaly, vydávaly se na pouť, aby si prostřednictvím Matky boží vyprosily boží požehnání (Navrátilová 2004: 25). A právě neplodná kostelníčka, aby se zalíbila Bohu, „ukládala si posty a vypravila se několikrát z domu na pouť k pomocné Matce boží pod záminkou, že chce nakoupit potřebné ovčí vlny. Rozdávala bédným, kde jen mohla. Psala také matce pokorné dopisy, vzpomínajíc si, že si jí snad k boží nespokojenosti dosti nevážíla a božství jí za to trestá. [...] Mučivé vidiny draly se Petroně již tak horečně do srdce, že si přála za příchod a jediný úsměv vlastního dítěte položit život“ (Preissová 1966b: 54). Zoufalá žena v horlivé modlitbě nabízí dokonce zesnulé matce své nevlastní dcery, že jí ráda vrátí manžela, ale ať jí za to předá malou Jenůšku. Je také třeba podotknout, že neplodnost Buryjovky zdaleka nebyla pokládána za její osobní problém, naopak, bylo to téma narážek, například v rozhovoru o smrti dětí, kdy rychtářka míří přesně do Buryjovčina citlivého místa: „Vám Pánbůh, milá kostelníčko, děti nesvětil – ale já dvě po-

chovala!“ (ibid.: 97). Ale reakce macechy na ta slova je velmi prudká a razantní:

Nebyla to moje krev, kus mne samé – ale já s ní noce probděla, pro ni si upírala každé lepší sousto, za ni se modlila, ji trestala, žehnala, ke cti a k poznání dobré školy dochovala. A mně řekli pan farář, když jsem svůj tereziánský dukát, jež jsem po celou dobu přes celou svou bídu udržela, i křestný tolar doktorům obětovala pro svou chorou pastorkyni, a od ní se do žádné práce pro výdělek nehнула, tu mi řekli pan farář: „Buryjovko, před takovouhle matkou já smeknu!“

(ibid.: 97–98)

Z uvedené citace je jasné, že si Petrona nepřipouštěla, že by její mateřství mohlo být méněcenné než rodičovství biologické. Vlastní obětavost manželovu dítěti využívala, aby se mohla chlubit před ostatními. Dávala také najevo, že je na svou dceru patřičně pyšná a dcera byla podle jejích slov „spořádanou a čistou jak ten liliový kvítek“ (ibid.: 96), což samozřejmě považovala za vlastní zásluhu. Na druhé straně právě pýchu později zpětně uznala za příčinu zločinu, kterého se dopustila, aby ochránila své dobré jméno.

Ještě než se dostaneme k třetí protagonistce, ráda bych se chvíli pozastavila nad fenoménem svérázného omezování přístupnosti mateřství a jeho obklopování velmi striktními nařízeními. Platilo to nejen pro lidovou kulturu, ale také pro ostatní společenské vrstvy až do poloviny 20. století. Mateřství bylo akceptovatelné jedině v rámci manželství. Avšak v případě vdaných žen se považovalo za pudovou záležitost a povinnost. Tento mechanismus popsala v roce 1976 Sally Macintyrová (Macintyre 1976: 150–173), která na základě sociologických výzkumů zjistila, že i v době sedmdesátých let 20. století norma pravého mateřství platí jen pro vdané ženy, pro které to je přirozená záležitost. Očekávalo se, že ve chvíli změny společenské role, s přechodem do skupiny vdaných žen, začne žena neprodleně a takřka automaticky toužit po dítěti. Naopak svobodným ženám bylo odepíráno jakékoliv právo na mateřskou touhu, a pokud se projevila, byla považována za rozmar a potlačována jako nepřirozená. Přesvědčení o tom, co v rámci instituce mateřství je přirozené, a co přirozené a zároveň přípustné není, bylo (je?) tak silné, že ve Spojených státech ještě v sedmdesátých letech diferenciací předpokládaných tužeb na základě rodinného stavu ženy byla běžná. Naopak ženy fungující mimo manželský vztah, které toužily po dítěti, a řádné manželky, které si ho

nepřály, byly vnímány jako osoby s poruchou osobnosti, jež se neřídí dobrem společnosti, ale pouze vlastními rozmary. Můžeme si proto představit, co odchylka od normy znamenala o sto let dříve v tradiční společnosti, kde už třeba zaměstnávání žen bylo, až na výjimky, považováno za rozporné s přirozenou ženskou rolí.

Právě titulní kostelníččině pastorkyni Jenůfě přinesla vzpoura proti vůli nevlastní matky, a tím pádem i proti společenským normám, které macecha horlivě střežila, nemanželské dítě. To znamenalo hanbu a většinou vyloučení ze společnosti, a to nejen pro nelegitimní matku, ale i pro její rodinu. Avšak není to jediná svobodná matka – na stránkách *Gazdiny roby* také nalézáme postavu Zuzky, která však patřila do nižší sociální třídy (spolu s matkou se nechávala najímat k práci). Proto její poklesnutí nebylo považováno za katastrofu, ale spíše za nepříjemnost, která se stává. Nebyl to však přístup, který by platil pro všechna děvčata, zejména proto, že nemanželské dítě bylo zásadní překážkou ve vstupu do manželství, s výjimkou situací, kdy byl ženichem biologický otec dítěte. V takovém případě se v okamžiku svatby dítě v očích společnosti stalo řádným potomkem a dědicem otcova příjmení a majetku. Pro těhotné dívky z vyšších sociálních skupin tedy šlo o jediný společensky přijatelný způsob, jak se uchránit před hanbou. Další možností, jež platila v zemích Rakouska-Uherska a byla legální, byl porod v jedné ze dvou porodnic, které se nacházely v Praze a ve Vídni, kde dívka mohla dítě porodit a odložit. Tyto ústavy nechal koncem 18. století zřídit Josef II. a jejich cílem bylo vytvořit útočiště pro těhotné a opuštěné ženy (jak neprovdané, tak vdovy), a zabránit tak infanticidě (Svobodný – Hlaváčková 1999: 51). Plán využití takové nebo podobné instituce, fungující ve velkoměstě, můžeme najít i na stránkách románu:

Bylo mezi pěstounkou a pastorkyní jedné zoufalé chvíle umluveno, že až se bude blížit k tomu čas, přejde některé temné noci pěstounka se svojí pastorkyní celé čtyry hodiny cesty, až by se dostaly ke dráze. Z jejich bystranského kraje je nikdo nesmí spatřit. A potom teprve uvidí Jenůfka, provázená kostelníčkou, to veliké město Vídeň, kde se jeden člověk může ztratit jako kapka vody v moři.

(Preissová 1966b: 115)

Záměr se nepovedl, poněvadž dívka porodila dříve, než odešly z vesnice.

Reakce obou žen na ilegitimní mateřství byla zcela odlišná. Mladá matka sice uvažovala nad možností umístit dítě někde u kojné a pla-

tit jí za jeho výchovu, ale byla také smířena s možností, že se pro veřejnost stane terčem pohrdání. Podle její pyšné macechy druhá možnost vůbec nepřicházela v úvahu. Buryjovka souhlasila s tajným porodem ve velkoměstě, ale pak se nehodlala smířit s ostudou, a snížila se (alespoň dle svého mínění) k tomu, že požádala otce dítěte, dříve ostře odmítaného, aby si její pastorkyni vzal. Bylo však již pozdě, ten o dívku mezitím ztratil zájem. Když se však objevil druhý bratr, který byl do dívky zamilovaný a jemuž vadilo jen vědomí, že Jenůfa porodila dítě nenáviděného bratra, macecha, jíž takové prohlášení dávalo ději na zpětné začlenění pastorkyně do společnosti, řekla, že dítě zemřelo. A zároveň se rozhodla dítě opravdu usmrtit, což vysvětlovala slovy: „Dorostlý život tím vykoupím, Jenůfku i svoji čest zachráním“ (ibid.: 131). Avšak reakce její nevlastní dcery na zprávu o smrti syna nebyla úplně taková, jak by si Petrona přála. Jenůfa se nedokázala radovat ze smrti syna a znovu získané svobody, ale naopak, neštěstí velmi hluboce prožívala.

Když se o několik měsíců později našlo tělo dítěte, kostelníčka se ke svému činu přiznala. Zločin vysvětlovala svou pýchou a tím, že se nedokázala smířit se ztrátou cti, již neuměla obětovat ani pro svou milovanou pastorkyni. Přiznala tak, že strach před porušením patriarchálních norem, jejichž dodržování dosud střežila, byl menší než strach z vraždy. Na druhé straně skutečnost, že se veřejně přiznala k vraždě, aby zamezila podezření vůči Jenůfě, může být považováno za alespoň částečné odčinění viny.

Přesně opačný postoj k nemanželskému dítěti své dcery zaujala matka Zuzky z *Gazdiny roby*, o které Eva říká: „Ta tvoje mamička má to děcko tak ráda [...] jako bys bývala sezdaná“ (Preissová 1966a: 191). Na základě toho, co už bylo řečeno, lze rozdíl v chování žen vysvětlit dvěma způsoby: buď rozdílným společenským postavením – Jenůfa se měla stát váženou hospodyní, a Zuzka byla jen dcerou podruhně. Druhá možná interpretace je výsledkem názoru, který autorka v *Její pastorkyni* nepřímo prosazuje, že jen biologické mateřství dává ženě sílu bezmezně milovat vlastní dítě a odpouštět mu i nejtěžší viny.

Avšak i Jenůfa, jež se později s vlastním mateřstvím smířila, viděla v prvním okamžiku záchranu své cti v sebevraždě, o kterou se také pokusila ve chvíli, kdy zjistila, že je na všechno sama. Poté co ji macecha zachránila, uvěřila, že existuje nenásilné řešení, jež dovede zachránit podle macechy tu nejdůležitější hodnotu – čest.

V uvedených románech se podařilo naplnit ženské mateřské poslání v rámci spořádaného manželství pouze Evě. Svým útekem od manžela

však ztratila právo být považována za dobrou matku, jelikož jednou ze základních vlastností ženy-matky měla být počestnost. A naopak, jako nepočestná matka nemohla být považovaná za matku láskyplnou a zodpovědnou za další osudy svých dětí, zejména dcer. Ve světě, kde jedním ze základních faktorů určujících místo jedince ve společnosti je postavení rodiny, ničí nečestná matka pověst dětí mnohem víc než nečestný otec, protože výchova dětí, s níž souvisí i předání morálních hodnot, je jejím úkolem.¹ Stejně tak ilegální mateřství dcery nejvíc poškozuje pověst matky, která dceru neuhlídala, což bylo její úlohou. V případě Petrony Buryjovky, jež kvůli neplodnosti podlehla svérázné fixaci na nevlastní dceru, jíž chce být perfektní matkou, to vedlo k tragédii.

Pohled na různé příběhy matek, včetně obrazů mateřství vybočujícího z norem, nám dává jasnou představu o rozsahu a síle, jakou tato instituce v lidové kultuře měla. Mateřství však nebylo, podle teorie Adrienne Richové, jen soukromou zkušeností, ale také nástrojem patriarchálního (a heteronormativního) nátlaku a dozoru nad ženskou sexualitou (Rich 2000: 47–48). Pokud k tomu přidáme ještě skutečnost, že do poloviny 19. století byly sankcemi za nemanželské mateřství vedle vyloučení ze společnosti také fyzické tresty, snadno si dokážeme představit, jak silný nátlak to byl. Také strach z hanby v případě porušení společenských konvencí byl natolik silný, že se mnoho žen v obavě před prozrazením vlastního mravního úpadku raději dopustilo smrtelného hříchu, jako je sebevražda nebo dokonce i vražda vlastního dítěte.

---

1 V uvažování o evropské rodině byla po celá staletí dogmatem otcovská nadvláda. S ní souvisela i manželova moc. Pro tento model je typická podřízenost nadvládě otců a patrilinearita. Úloha ženy měla být omezená na porození a odkojení dítěte, které poté přecházelo pod otcovskou kuratelou. Změna souvisela s průmyslovou revolucí a oddělením místa práce od bydliště, čímž otec ztratil přímý kontakt s dítětem a výchova se stala úlohou ženy. Navíc se odchod otců za prací časově shoduje s momentem popularizace mýtu dobré matky (Cabantous 1995: 323–348).

Prameny

PREISSOVÁ, Gabriela

1966a „Gazdina roba“, in eadem: *Její pastorkyňa. Gazdina roba*, ed. Slavomír Utěšený (Praha: Odeon), s. 5–159 [1889]

1966b „Její pastorkyňa“, *ibid.*, s. 161–193 [1930]

Literatura

BADINTER, Elisabeth

1998 *Materská láska. Od 17. storočia po súčasnosť*, přel. Lubica Vychovalá (Bratislava: Aspekt) [1980]

CABANTOUS, Alain

1995 „Koniec patriarchów“, in Jean Delumeau, Daniel Roche: *Historia ojców i ojcostwa*, přel. Jan Radożycki, Maria Paloetti-Radożycka (Warszawa: Oficyna Wydawnicza Volumen/Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne), s. 323–348 [1990]

FREVERT, Ute

1997 „Honor żeński, honor męski. Kapitał kulturalny płci w czasach nowoczesnych“, in idem: *Mąż i niewiasta. Niewiasta i mąż. O różnicach płci w czasach nowożytnych*, přel. Andrzej Kopacki (Warszawa: Oficyna Wydawnicza Volumen), s. 279–375 [1995]

LENDEROVÁ, Milena – JIRÁNEK, Tomáš – MACKOVÁ, Marie

2009 *Ž dějin české každodennosti. Život v 19. století* (Praha: Karolinum)

MACINTYRE, Sally

1976 „Who Wants Babies? The Social Construction of ‚Instincts‘“, in Diana Leonard, Sheila Allen (eds.): *Sexual Divisions and Society. Process and Change* (London: Tavistock), s. 150–173 [1976]

MĘDRZECKI, Włodzimierz

1990 „Kobieta wiejska w Królestwie Polskim. Przełom XIX i XX wieku“, in Anna Żarnowska, Andrzej Szwarc (eds.): *Kobieta i społeczeństwo na ziemiach polskich w XIX w. Zbiór studiów* (Warszawa: Instytut Historyczny Uniwersytetu Warszawskiego), s. 93–98

1997 „Konwenans wiejski i nowe wzorce zachowań kobiet na wsi w Królestwie Polskim na przełomie XIX i XX wieku“, in Anna Żarnowska, Andrzej Szwarc

(eds.): *Kobieta i kultura życia codziennego. Wiek XIX i XX* (Warszawa: DiG), s. 71–87

MILLET, Kate

1982 „Teoria polityki płciowej“, přel. Teresa Hołówka, in eadem (ed.): *Nikt nie rodzi się kobietą* (Warszawa: Czytelnik), s. 58–111 [1970]

NAVRÁTILOVÁ, Alexandra

2004 *Narození a smrt v české lidové kultuře* (Praha: Vyšehrad)

RICH, Adrienne

2000 *Žrodzone z kobiety. Macierzyństwo jako doświadczenie i instytucja*, přel. Joanna Mizielińska (Warszawa: Wydawnictwo Sic!) [1976]

SVOBODNÝ, Petr – HLAVÁČKOVÁ, Ludmila

1999 *Pražské špitály a nemocnice* (Praha: Nakladatelství Lidové noviny)

Countrified mothers. Maternity in ethnological perspective in writings by Gabriela Preissová

In this article I wish to focus on the characters of mothers described in novels written by Gabriela Preissová, especially in texts where the plot takes place in the Moravian region of Slovácko. Maternity described in Preissová's novels in many respects transgresses the social norms typical of folk culture, especially rural society in the second half of the nineteenth century. I am primarily interested in the relations between the reality described by the Czech writer and the facts as we know them from ethnological sources. Preissová tells stories of the lives of several mothers. The first one abandons her child. The second has no child of her own and brings up her stepdaughter with self-sacrifice greater than that of a biological mother, but her fixation on her stepdaughter leads to tragedy. And the third one is an illegitimate or rather an unmarried mother.

Keywords

gender, patriarchy, ethnology, motherhood, social norms